

# Soccan lausunto luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 ja 4 §:n muuttamisesta

Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca kannattaa osaamiskeskustoiminnan yhteistyöalueiden mukaista rakennetta, joka on uuden sote-rakenteen näkökulmasta perusteltu toiminta-alue sosiaalialan osaamiskeskustoiminnalle. Asetusluonnoksen mukainen rakenne luo mahdollisuuksia yhteistyön vahvistumiselle TKKI-toiminnassa ja toimiessaan sen voidaan nähdä vahvistavan sosiaalihuollon ja terveydenhuollon integraatiota. On kuitenkin tärkeää huomioida, että rakenteellinen ratkaisu ei itsessään vielä vahvista kumpaakaan tavoitetta. Alueilla tulee sopia toiminnasta, sen rakenteista ja toiminnalle tulee lisäksi turvata riittävä rahoitus.

Ongelmallista on, ettei asetusluonnoksessa linjata tai ohjata sopimaan uusista rakenteista. Ratkaisu jää yhteistyöalueiden päätöksenteon varaan, jolloin haasteena on, ettei tällä hetkellä vielä ole olemassa riittävän tarkkaa kokonaiskuvaa hyvinvointialueiden vasta muodostumassa olevien TKKI-rakenteiden toimivuudesta tai niiden kattavuudesta.

Lausunnon antajan näkemykset erityisen valtioneuvoston perusteista (4§ pohjoismainen yhteistyöverkosto)

Kannatetaan asetuksen 4 pykälää esityksen mukaan.

Lausunnon antajan näkemykset voimaantulosta

Asetusluonnoksessa esitetty siirtymäaika on kohtuuttoman lyhyt. Esimerkiksi Soccan yhteistyösopimuksen irtisanomisaika on yli vuosi (vuonna 2024 irtisanoutuessa tulee irtisanominen voimaan vuoden 2025 lopussa). Haluamme kuitenkin korostaa, että pelkällä siirtymäajan pidentämisellä ei ole merkitystä, jos perustoiminnan rahoitus on vain 1,25 miljoonaa euroa, eikä toimintaa voida tästä johtuen tosiasiallisesti toteuttaa. Myös perustamissopimusten laatimiseen siirtymäaika on liian lyhyt. Soccan yhteistyösopimus uudistettiin uusimaatasoisena, ja tämä prosessi kesti 11 kuukautta.

Muutoksessa on tärkeää huomioida, että yhteistyöaluerakenteita vasta luodaan ja yhteisestä toiminnasta sopiminen on parhaillaan käynnissä. Hyvinvointialueet ovat toimineet alle kaksi vuotta ja TKKI-toiminta on vasta rakentumassa. Varsinaista neuvottelevaa/päätävää/perustavaa organisaatiota ei siis todellisuudessa vielä ole.

Asetusmuutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2025. Näin ollen aika toiminnan uudelleen järjestämiseen ja neuvottelujen käymiseen on varsin lyhyt. Sosiaalialan osaamiskeskukset ovat toimittaneet ministeriölle tietoja, joiden osalta muistiossa tulee esille, että osaamiskeskuksilla

on myös vuoden 2025 loppuun ulottuvia hankkeita ja sitoumuksia. Neuvotteluille näiden osalta ei jäisi riittävää aikaa.

Osaamiskeskusten uusien perussopimusten laadinnassa olisi luotava siirtymäratkaisut sille, miten aiemman toiminnan eli nykyisten sosiaalialan osaamiskeskusten omaisuus, henkilöstö, velvoitteet, sopimukset, tehtävät, hankkeet ja muu toiminta siirtyisi uusille osaamiskeskuksille käytettävissä olevan rahoituksen puitteissa. Lisäksi muodostettavan sosiaalialan osaamiskeskusten tulisi arvioida, mikä olisi tarkoituksenmukaisin tapa muodostaa osaamiskeskus ja sen hallinto. Käytännössä osaamiskeskustoiminta ja keskuksen hallinto voidaan järjestää joko erillisen oikeushenkilön muotoon tai sopimus pohjaisella mallilla (HE 154/2001 vp, s. 17). Riittävän siirtymäajan turvaaminen ja hallinnollisten ratkaisujen muodostamisen resursoinnin varmistaminen on ratkaisevaa, jotta alueille saadaan toimivat rakenteet ja ratkaisut.

Onko asetusmuutoksen olennaisia vaikutuksia arvioitu riittävästi?

Mitä muita olennaisia vaikutuksia asetusmuutoksella voidaan arvioida olevan:

#### *Etelä-Suomen yhteistyöalueen erityispiirteet*

Yhteistoiminta-alueiden erityispiirteitä ei ole arvioitu riittävällä tavalla. Etelä-Suomen yhteistyöalueen muodostavat Helsinki, yliopistollinen sairaala HUS, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Itä-Uudenmaan hyvinvointialue, Keski-Uudenmaan hyvinvointialue, Kymenlaakson hyvinvointialue, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Päijät-Hämeen hyvinvointialue ja Vantaa-Keravan hyvinvointialue. Yhteistyöalueella asuu noin 40 prosenttia koko Suomen väestöstä.

Toiminta-alueen erityispiirteenä on sen iso väestömäärä, Uudenmaan erilliskeskitys sekä suuret erot hyvinvointialueiden mittasuhteissa (Helsinki 675 000 asukasta, Itä-Uusimaa 99 000 asukasta). Toimintaympäristön voidaan myös nähdä olevan integraation toteutumisen näkökulmasta vaativampi, koska erikoissairaanhoidon, sosiaalihuollon ja perusterveydenhuollon eivätkä ole samalla tavoin integroituneina kuin Suomen muilla yhteistyöalueilla. Yhteistyöalue-alueiden erityispiirteitä ja niiden vaikutuksia yta-tasoiseen sosiaalialan osaamiskeskustoimintaan tulisi arvioida huolellisemmin.

Kahden toimintavuosisikymmenen aikana on pystytty osoittamaan, että Soccan toiminnalla on kehitetty sosiaalihuoltoa, mm. sosiaalihuollon tiedonhallinta, verkostoitua alueilla toimijoita sosiaalihuollon palveluiden laadun kehittämisessä, tehty tarvittavaa tutkimus- ja selvitystyötä sekä vastattu kansallisiin tieto- ja kehittämistarpeisiin.

#### *Riittämättömän rahoituksen vaikutuksia tulee arvioida monipuolisesti*

Sosiaalihuollon tutkimuksen, kehittämisen, koulutuksen ja innovaatiotoiminnan (TKKI) kokonaisuus on tarpeen määritellä selkeästi ja mahdollistettava sen riittävä resursointi kansallisesti sekä alueellisesti. Sosiaalialan osaamiskeskukset ovat valtakunnallisena toimijana tuoneet merkittävän panoksen sosiaalihuollon kehittämiseen ja tietoperustan vahvistamiseen jo 20 vuoden ajan. Sosiaalialan osaamiskeskukset ovat käytännössä toimineet yliopisto- ja keskussairaaloita

vastaavana sote-palvelujärjestelmän sisäisenä TKKI-rakenteena, koska muuta tällaista rakennetta ei sosiaalihuollossa ole.

Yhteistyössä on tullut esille, että hyvinvointialueiden talouden sopeuttamistoimet kohdentuvat myös TKKI-toiminnan resursointiin. Sosiaalialan osaamiskeskustoimintaa on koko lain voima-saolon aikana 20 vuoden ajanjaksolla rahoitettu valtionavustuksella samansuuruisella sum-malla. Vuoden 2025 rahoitus on kehysriihiratkaisun vuoksi leikkaantumassa jo alun perin pie-nestä 3 miljoonan euron määrärahasta 1,25 miljoonaan euroon.

Osaamiskeskusten rahoitus on ollut pitkään osaamiskeskuslaisia määriteltyihin tehtäviin ja ta-voitteisiin nähden riittämätöntä. Vuodelle 2024 talousarvioesityksessä rahoitus pieneni 36 % vaikuttamisyrityksistä huolimatta. Eduskunta korjasi rahoitusta hieman (200 000 €) ja valiokun-nan mietintöön kirjattiin seuraava teksti:

*“Valiokunta pitää erittäin tärkeänä sosiaalialan osaamiskeskusten toiminnan turvaamista riit-tävällä perusrahoituksella. Sosiaalihuollon tutkimuksella tulee olla toimivat palvelujen kehittä-mistä, tutkimusta ja koulutusta turvaavat rakenteet, ja hyvinvointialueiden tutkimus- ja kehit-tämiskeskusten muotoutuessa sosiaalialan osaamiskeskusten rooli on tärkeä. Sosiaalialan osaamisen ja palvelulähtöisen kehittämistoiminnan turvaaminen on tärkeää myös kustannus-vaikuttavan toiminnan turvaamiseksi.”*

Yhteistyöaluetasoinen sosiaalialan osaamiskeskustoiminta ei voi toteutua vaikuttavana, jos toi-minnan perusrahoitus on liian pieni. Hyvinvointialueiden rahoitusmahdollisuudet ovat heikot, eikä toiminta voi nojata hankerahoituksen varaan. Osaamiskeskusten perustoiminta tulee tur-vata riittävällä ja pitkäjänteisellä rahoituksella niin, että sillä voidaan tuottaa vaikuttavaa yh-teistyöalueen sosiaalihuollon TKKI-toimintaa ja näin osaltaan edistää sote-integraation toteutu-mista.

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 4 §:n mukaan osaamiskeskustoimintaa varten tulee olla sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 3 §:ssä tarkoitetun sopi-muksen mukaisesti valittu johtaja ja muuta toiminnan toteuttamiseksi tarvittavaa henkilöstöä. Henkilöstössä tulee olla edustettuna riittävästi tieteellistä pätevyyttä, sosiaalialan kehittä-miseen liittyvää asiantuntemusta sekä kokemusta hallintotehtävistä. Perustelumuiotiossa tuodaan esille, että kehysriihessä päätetyn määrärahan vähennyksen johdosta valtionavustuksen mää-rän voidaan arvioida vähenevän lähes puoleen tämän vuoden tasosta. Toisaalta sosiaalialan osaamiskeskusten lakisääteiset tehtävät eivät ole vähenemässä. Kehysriihen mukainen rahoi-tus ei riitä laissa määritellyn henkilöstön palkkaukseen ja lain mukaisen sosiaalialan osaamis-keskustoiminnan toteuttamiseen. Myös siirtymäajan riittävä rahoitus on varmistettava.

Sosiaalihuollon asiakkailta on oikeus tutkittuun tietoon perustuviin ja vaikuttaviin palveluihin. Jotta tämä toteutuu, on hyvinvointi- ja yhteistyöalueille luotava myös sosiaalihuollon lähtökoh-dista selkeät tutkimuksen, kehittämisen, koulutuksen ja innovaatiotoiminnan toteuttamisedelly-tykset ja varmistettava niiden riittävä resursointi.

Siirtymäajan rahoituksen turvaamiseksi ehdotetaan, että talousarviossa vuodelle 2025 valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen sekä sosiaalityön yliopis-

totasoiseen tutkimukseen momentilta 33.60.32 siirrettäisiin 1 000 000 euron sosiaalialan osaamiskeskusten momentille 33.60.63. Valtion tutkimusrahoituksen käyttötarkoitus turvattaisiin siten, että sosiaalialan osaamiskeskusten vuoden 2025 valtionavustuspäätöksissä osaamiskeskuksille ohjattaisiin ja painotettaisiin sosiaalityön tutkimuksen levittämistä- ja jalkauttamistehtävä. Socca toteaa, että sosiaalityön tutkimuksen levittämistä- ja jalkauttamistehtävä sopii erinomaisesti sosiaalialan osaamiskeskuksen tehtäviin, mutta lakisääteisen sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan toteuttaminen sosiaalityön yliopistotasoiseen tutkimukseen tarkoitetulla rahoituksella ei ole kestäväällä tavalla perusteltu ratkaisu.

Perustelumuiotiossa (s. 9) tuodaan esille, että sosiaalihuollosta puuttuvat Suomalainen Lääkäri-seura Duodecimin ja Hoitotyön tutkimussäätiö Hotuksen kaltaiset rakenteet, jotka jalostaisivat tutkimustietoa ja muokkaisivat tutkimukseen perustuvia toimintakäytäntösuosituksia. Tutkimuksen levittämistä- ja jalkauttamistehtävä on nähty sosiaalihuollon kehittämisen ja valtion rahoittaman sosiaalityön tutkimuksen kannalta keskeisen tärkeäksi. Näin momentilta 33.60.32 siirrettävän rahan nähtäisiin edistävän sosiaalihuollon tutkimuksen hyödyntämistä hyvinvointialueilla. Socca haluaa lausunnossaan tuoda esille, että Duodecimin ja Hotuksen kaltaiset rakenteet on rahoitettu toimintaan kohdennetulla valtionavustuksella. Sosiaalityön yliopistotasaisen tutkimuksen valtionavustus on huomattavan paljon pienempi kuin terveydenhuollon vastaava rahoitus. Rahoitusmekanismi on melko tuore, ja tarvitsee niin ikään riittävän rahoituksen, jotta sosiaalityön tutkimusperusteisuus voisi vahvistua. Myös sosiaalihuollon osalta on mahdollistettava tutkimustietoon perustuvan toiminnan toteutuminen ja rahoitettava terveydenhuoltoa vastaavalla tavalla sosiaalihuollon tietoperustaisuutta edistävät rakenteet. Ilman asianmukaista rahoitusta toimintaa ei voi sisällyttää sosiaalialan osaamiskeskuksen tehtäviin.

#### *Sosiaalihuollon TKKI-toiminnan muodostuvia rakenteita tulee arvioida*

Sosiaalialan osaamiskeskukset ovat aktiivisesti mukana hyvinvointialueiden TKKI-toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Usealla hyvinvointialueella osaamiskeskuksille on myös annettu laajat vastuut sosiaalialan kehittämishankkeiden sisältöjen suunnittelussa ja hankkeiden toimeenpanossa. Käytännössä hyvinvointialueiden TKKI-yksiköissä työskentelee vain muutamia sosiaalihuollon asiantuntijoita - keskimäärin 10-20 % henkilöstöstä - ja siksi osaamiskeskusten rooli ja resurssit on tärkeää turvata.

Sote-uudistus on nyt ratkaisevassa kehitysvaiheessa. Sosiaalihuollon uusi rooli on vasta muotoutumassa hyvinvointialueilla. Sosiaalipalvelujen vaikuttavuuteen tulee saada vahvempi tietoperusta, eikä kehittämistoimintaan saa tulla katkoksia.

Sote-integraatiossa sosiaalihuollon asema on turvattava, se ei saa jäädä vahvemman terveydenhuollon jalkoihin. Sosiaalialan osaamiskeskuksilla on ollut keskeinen rooli alan kehittämis-työssä ja osaamisen edistämiseksi. Tarve ei poistunut hyvinvointialuerakenteen myötä. Osaamista sekä panostuksia sosiaalihuollon kriittisiin osaaja- ja kehittämistarpeisiin hyvinvointialueilla on vahvistettava nopeasti. Hyvällä TKKI-toiminnalla lisätään osaavan työvoiman saatavuutta, sosiaalialan vetovoimaisuutta ja henkilöstön työhyvinvointia sekä asiakasturvallisuutta.

Muita yleisiä huomioita:

Toiminnan ohjausrakenteista

Toiminnan kohdentumisen ja sen vaikuttavuuden näkökulmasta on tärkeää, että osaamiskeskustoiminnan ohjausrakenteet ovat tarkoituksenmukaiset ja toimivat sekä valtakunnallisella että alueellisella tasolla. Alueellisen strategisen ohjauksen voidaan nähdä toteutuvan osaltaan YTA-sopimuksen kautta. Operatiivisen toiminnan rakenteiden tulisi kiinnittyä ensisijaisesti jo olemassa oleviin YTA-rakenteisiin. Tärkeää on myös se, että toimintaa ohjataan valtakunnallisella tasolla sosiaalialan osaamiskeskusneuvottelukunnan ja sosiaali- ja terveysministeriön ohjauksella. STM:n ohjauksen tulee olla riittävää ja tarkoituksenmukaista myös uusien osaamiskeskusten rakentumisvaiheessa ja toiminnan sisältöjen määrittämisessä.